

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΡΙΤΣΑΤΟΥ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ -
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΘΕΑΤΡΟΥ

kritsato@thea.auth.gr

«Πανηγύρια, γάμοι, γιορτές και σχόλες στην εγχώρια δραματουργία της Μπελ Επόκ»

Τέχνη και δημόσιος χώρος

ΠΜΣ, Σχολή Καλών Τεχνών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

1. Εισαγωγή:
 - Μπελ Επόκ στην Ευρώπη
 - Θέατρο και λαϊκή παράδοση στην Ελλάδα της Μπελ Επόκ. Σύντομη ξενάγηση στο σάιτ <http://theatrokaiparadosi.thea.auth.gr/>
 - Διεπιστημονική συνεργασία: Παράσταση στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, «Άκουσες Κωνσταντάκη Μου τι λένε τα πουλάκια», Δεκέμβριος 2016.
2. Το πανηγύρι: μεσαιωνική ελληνική λέξη. Πανηγύριον: ελληνιστική κοινή. Πανήγυρις: αρχαία ελληνική: πας+άγυρις-αγορά/αγείρω
Πανηγύρι – παράδοση – ρίζα;
3. Τα έργα και η σκηνική τους λειτουργία:
 - Σπυρίδων Περεσιάδης, *Η Γκόλφω*, (πρώτη παράσταση 1894).
 - Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου, *Η Νεράιδα του Κάστρου* (πρώτη παράσταση 1894).
 - Κωστής Παλαμάς, *Τρισεύγενη* (έκδοση 1903).
 - Σωτήρης Σκίπης, *Αγία Βαρβάρα* (έκδοση 1904/1909).
4. *Γκόλφω*: Η βρύση-δημόσιος χώρος. Η ταξική ανισότητα επί σκηνής. Η «υλιστική διαλεκτική» της λαϊκής παράδοσης; Οι προετοιμασίες για τη γιορτή του γάμου και οι ευχές της κεντρικής ηρωίδας. Η τραγική λύση. Ο «απαίδευτος» συγγραφέας και οι ... ευεργετικές επιπτώσεις στη δραματουργία του. Η *Γκόλφω* είναι το δεύτερο πιο πολυπαιγμένο

ελληνικό έργο -πρώτο *Ο αγαπητικός της βοσκοπούλας*. Γιατί επιστρέφουμε στο έργο από τότε μέχρι σήμερα;

5. *Η Νεράιδα του Κάστρου*: Η απαγωγή της Καρυάτιδας από τον Έλγιν και η μεταμόρφωσή της στη δραματουργία της Μπελ Επόκ. Η συνομιλία του Καμπούρογλου με τα λευκώματα των Ευρωπαίων περιηγητών και ο πλούτος των σκηνογραφικών του σημειώσεων. Η πομπή του γάμου στο αθηναϊκό παζάρι -πίνακες και σκηνογραφικά δάνεια.
6. *Τρισεύγενη*: Το πλούσιο υπόστρωμα επιρροών στη μοναχοκόρη του Παλαμά και η σύγκρουση με τον Κ. Χρηστομάνο για τη σκηνική της παρουσία στη στροφή του 20ού αιώνα. Ηθογραφία, Συμβολισμός, Αισθητισμός και «βορειομανία». Το πανηγύρι που ... σκοτώνει την κεντρική ηρωίδα. Η «ατιμία» της γυναίκας που χορεύει με τον εχθρό του άντρα της. Απόπειρες γυναικείας χειραφέτησης και εγχώριες αντιστάσεις.
7. *Αγιά Βαρβάρα*: Γαλλικός Συμβολισμός, ψυχιατρικές αναζητήσεις του Σαρκό... και ελληνική παράδοση. Το θρησκευτικό πανηγύρι επί σκηνής. Αισθητισμός, Παρακμή και γυναικεία «Υστερία». Το περίπλοκο πλέγμα των επιρροών του Σκίπη και η πρωτόγνωρη για τα ελληνικά δεδομένα σκηνική αποτύπωση.
8. Συμπεράσματα: Η σημασία των σκηνικών χώρων μέσα από τα τέσσερα έργα - ενδεικτικά παραδείγματα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θεατρικά έργα

Καμπούρογλου Δημήτριος Γρ., *Η Νεράιδα του Κάστρου*, δράμα εις πράξεις τέσσερις (Η σκηνή εις τας Αθήνας κατά τα έτη 1801-1803), εκδοτικός οίκος Δ. & Π. Δημητράκου, Αθήνα χ.χ. [1925;]. Πρώτη παράσταση: 9 Αυγούστου 1894, Θέατρο Τσόχα, θίασος Μένανδρος, Αθήνα. (www.theatrokaiparadosi.gr).

Παλαμάς Κωστής, *Τρισεύγενη*, Τυπογραφείο της «Εστίας», Αθήνα 1903. (publiclibs.ypepth.gr και www.theatrokaiparadosi.gr).

Περεσιάδης Σπυρίδων, *Η Γκόλφω*, δράμα ειδυλλιακόν εις πράξεις πέντε, Μιχαήλ Ι. Σαλίβερος, Αθήνα 1904. (www.theatrokaiparadosi.gr).

Σκίπης Σωτήρης, *Αγιά Βαρβάρα*, δράμα τετράπραχτο 1904, Imprimerie Peyriller, Le Puy – en – Velay 1909. (publiclibs.ypepth.gr και www.theatrokaiparadosi.gr).

Μελέτες

Γλυτζουρή Αντώνης, «Πρωτοπορίες και Νεοελληνικό Θέατρο» στο: *Ζητήματα Ιστορίας του Νεοελληνικού Θεάτρου. Μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτρη Σπάθη*, Επιμέλεια Νικηφόρος Παπανδρέου, Έφη Βαφειάδη, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2007, σ. 259-274.

Ματθιόπουλος Ευγένιος Δ., *Η τέχνη πτεροφυεί εν οδύνη. Η πρόσληψη του νεορομαντισμού στην Ελλάδα*, Ποταμός, Αθήνα 2005.

Παπανικολάου Βασιλική, «Ιστορι(ογραφι)κά ζητήματα και θεατρολογικά διλήμματα με αφορμή τη διένεξη του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου με τον Κωστή Παλαμά για το ανέβασμα της *Τρισεύγεννης*», *Σκηνή*, τχ. 4, (2012), σ. 1-15.
[<http://ejournals.lib.auth.gr/skene/article/view/3031/2927>].

Πεφάνης Γιώργος Π., «Η δραματοποίηση των Παραλογών Β' (Του Μαυριανού και της αδελφής του). Τέσσερις περιπτώσεις: Κ. Γ. Ξένος, Ν. Ποριώτης, Γαλ. Καζαντζάκη, Γ. Θεοτοκάς», *Πόρφυρας*, τχ. 88, (1998), σ. 250-274.

Πεφάνης Γιώργος Π., «Το τραγούδι του *Γεφυριού της Άρτας* ως γέφυρα μεταξύ δημοτικής ποίησης και δράματος (Η. Βουτιερίδης, Π. Χορν, Ν. Καζαντζάκης, Γ. Θεοτοκάς, κ. ά.)», *Παρουσία*, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. ΙΓ' – ΙΔ', (1998-2000), σ. 273-323.

Πεφάνης Γιώργος Π., «Το τραγούδι της Λιογέννητης. Τρεις περιπτώσεις: Βουτιερίδης, Περγιάλης, Κωτσόπουλος», *Παρουσία*, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. ΙΕ', (2001-2003), σ. 309-353.
Πετράκου Κυριακή, *Ο Καζαντζάκης και το θέατρο*, Εκδόσεις Μίλητος, Αθήνα 2005.

Πετράκου Κυριακή, «Ο νεκρός αδελφός δεν πέθανε: είναι ακόμα μαζί μας», στο: *Θεατρικές (Σ)τάσεις και πορείες. Δεκαέξι μελετήματα για το Νεοελληνικό Θέατρο*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2007, σ. 99-141.

Πούχνερ Βάλτερ, *Ο Παλαμάς και το θέατρο*, Καστανιώτης, Αθήνα 1995.

Ριτσάτου Κωνσταντίνα, «Ο ηθοποιός στην εγχώρια δραματουργία της Μπελ Εποκ», *Αριάδνη*, τ. 18^{ος}, Ρέθυμνο 2012, σ. 285-318.

Ριτσάτου Κωνσταντίνα, «Η απαγωγή της Καρυάτιδας από τον Έλγιν και η μεταμόρφωσή της στη δραματουργία της Μπελ Επόκ», *Παράβασις*, Επιστημονικό Δελτίο Τμήματος Θεατρικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αθηνών, τ. 12 (2013), σ. 99-119.

Ριτσάτου Κωνσταντίνα, «'Η ρίζα και η χλόη': Ρήξεις και συνέχειες στη δραματουργία του Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου», στο: Κωνσταντίνος Α. Δημάδης (επιμ.), *Πρακτικά Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών / 5th European Congress of Modern Greek Studies, Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014)*, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών,

Θεσσαλονίκη 2-5 Οκτωβρίου 2014, τ.4, σ. 47-72, (<http://www.eens.org/?p=3730>).

Ριτσάτου Κωνσταντίνα, «Αποτυπώματα της παράδοσης στο Νεοελληνικό Θέατρο από τις αρχές της δεκαετίας του 1870 μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους: μια πρώτη χαρτογράφηση», *Σκηνή*, τχ. 7, 2015, σ. 244-274. [<http://ejournals.lib.auth.gr/skene/article/view/4928>].

Ριτσάτου Κωνσταντίνα, «Αναζητώντας την εθνική ταυτότητα στα χνάρια μιας νεράιδας», στο: *Ελληνικότητα και Ετερότητα. Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και 'εθνικός χαρακτήρας' στον 19ο αιώνα*, Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Αθήνα 14-16 Μαΐου 2015, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών – Τμήμα Θεατρικών Σπουδών ΕΚΠΑ.

Σεχοπούλου Μαρία, «'Βορειοπάθεια' και 'ομιχλοσέβεια': αντιδράσεις στην πρώτη ελληνική παράσταση του έργου *Δεσποινίς Τζούλια* (1908) του August Strindberg», στο: Αντώνης Γλυτζουρής, Κωνσταντίνα Γεωργιάδη, Μαρία Μαυρογένη (επιμ.), *Η πρόωμη υποδοχή του Ρεαλισμού και του Νατουραλισμού στο ελληνικό θέατρο*, Πρακτικά Ημερίδας, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, Ρέθυμνο 2016, σ. 88-108.

Χατζηπανταζής Θόδωρος, *Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβεως. Το χρονικό της ανάπτυξης του ελληνικού επαγγελματικού θεάτρου στο ευρύτερο πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου, από την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους μέχρι τη Μικρασιατική Καταστροφή*, τ. Β1-Β2, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2012.

Χατζηπανταζής Θόδωρος, *Διάγραμμα Ιστορίας του Νεοελληνικού Θεάτρου*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2014.

Χατζηπανταζής Θόδωρος, «Ρωμαίικος Συβολισμός». *Διασταύρωση εγχώρια λσϊκής παράδοσης και ευρωπαϊκής πρωτοπορίας στο νεοελληνικό θέατρο ή Θέατρο και εθνική ταυτότητα στην Ελλάδα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2018.